

JINOYAT ISHLARIDA ELEKTRON HUJJATLARDAN
FOYDALANISH: MUAMMOLAR VA YECHIMLAR.

ИСПОЛЬЗОВАНИЕ ЭЛЕКТРОННЫХ ДОКУМЕНТОВ В
УГОЛОВНЫХ ДЕЛАХ: ПРОБЛЕМЫ И РЕШЕНИЯ.

USE OF ELECTRONIC DOCUMENTS IN CRIMINAL CASES:
PROBLEMS AND SOLUTIONS.

Sabirova Muxabbat Akramovna

O'zbekiston Respublikasi

Ichki Ishlar Vazirligi

Ekspert-kriminalistika bosh markazi, katta eksperti

Сабирова Мухаббат Акрамовна

Старший эксперт

Главного экспертного криминалистического центра

Республики Узбекистан

Sabirova Muhabbat Akramovna

Ministry of Internal Affairs of the Republic of Uzbekistan

Main forensic center

Senior expert of the Main Expert Forensic Center

Аннотация: Jinoiy odil sudlov sohasida elektron hujjatlardan foydalanish huquqshunoslarning jinoyat ishlari bo'yicha ma'lumotlar bilan ishlash va boshqarish usullarini inqilob qildi. An'anaviy qog'ozli hujjatlardan elektron hujjatlar formatlariga o'tish ish bilan bog'liq ma'lumotlarning samaradorligi, foydalanish imkoniyati va xavfsizligida sezilarli yutuqlarga olib keldi. Raqamli hujjatlarga o'tish nafaqat jarayonlarni soddalashtirdi, balki jinoiy adliya tizimining hamkorlik, shaffoflik va umumiy samaradorligini oshirdi. Ushbu maqolada biz jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanishning turli jihatlarini ko'rib chiqamiz, ushbu raqamli transformatsiyaning huquqiy afzalliklari, muammolari va oqibatlarini o'rganamiz.

Калит so'zlar: jinoiy ishlar, jinoyat, raqamli texnologiyalar, elektron hujjatlar, prokurorlar, advokatlar.

Аннотация: Использование электронных документов в сфере уголовного правосудия произвело революцию в том, как юристы работают с информацией по уголовным делам и управляют ею. Переход от традиционных бумажных документов к форматам электронных документов привел к значительному повышению эффективности, доступности и безопасности рабочей информации. Переход на цифровые документы не только упростил процессы, но и повысил сотрудничество, прозрачность и общую эффективность системы уголовного правосудия. В этой статье мы рассмотрим различные аспекты использования электронных документов в уголовных делах, изучим правовые преимущества, проблемы и последствия этой цифровой трансформации.

Ключевые слова: уголовные дела, преступность, цифровые технологии, электронные документы, прокуроры, адвокаты.

Annotation: The use of electronic documents in criminal justice has revolutionized the way lawyers work with and manage criminal information. The transition from traditional paper documents to electronic document formats has led to significant improvements in the efficiency, accessibility and security of work information. The transition to digital records has not only streamlined processes, but has also increased collaboration, transparency, and overall efficiency of the criminal justice system. In this article, we will look at various aspects of the use of electronic documents in criminal cases, exploring the legal benefits, challenges and consequences of this digital transformation.

Key words: criminal cases, crime, digital technologies, electronic documents, prosecutors, lawyers.

Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanishning asosiy afzalliklaridan biri bu samaradorlik va foydalanishning sezilarli darajada yaxshilanishidir. Ish fayllari, dalillar, sud hujjatlari va boshqa huquqiy materiallarni raqamlashtirish orqali yuridik mutaxassislar bir necha marta bosish orqali ma'lumotlarga osongina kirishlari va olishlari mumkin. Ushbu soddalashtirilgan jarayon hujjatlarni qo'lda ishlash, topshirish va saqlash uchun an'anaviy ravishda talab qilinadigan vaqt va resurslarni qisqartiradi. Bundan tashqari, elektron hujjatlar prokurorlar, advokatlar, sudyalar va huquqni muhofaza qilish idoralari kabi tegishli tomonlar o'rtasida xavfsiz va bir zumda almashish mumkin, bu esa sud jarayoni davomida uzluksiz aloqa va hamkorlikni osonlashtiradi. Elektron hujjatlar jinoiy ishlarda maxfiy ma'lumotlarni himoya qilish uchun kengaytirilgan ma'lumotlar xavfsizligi choralarini taklif qiladi. Shifrlash, parol bilan himoyalash va bulutli saqlashning xavfsiz yechimlari muhim huquqiy hujjatlarga ruxsatsiz kirish, buzish yoki yo'qotishning oldini olishga yordam beradi. Raqamli imzolar va audit yo'llari

elektron hujjatlarning yaxlitligi va haqiqiylikini yanada ta'minlab, isbot materiallarini ishonchli saqlash zanjirini ta'minlaydi. Ushbu xavfsizlik xususiyatlari huquqiy ma'lumotlarning maxfiyligi va ishonchliligini ta'minlashga, jinoyat protsessida ishtirok etuvchi barcha tomonlarning huquqlarini himoya qilishga yordam beradi.[6]

Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanish huquqshunoslar uchun ishlarni boshqarish va tashkil etishni yaxshilashga yordam beradi. Huquqiy hujjatlarni boshqarish uchun mo'ljallangan raqamli platformalar va dasturiy ta'minot ilovalari foydalanuvchilarga keng qamrovli ish fayllari ichida aniq ma'lumotlarni tezda topishga imkon beruvchi samarali indeksatsiya, toifalash va qidiruv funksiyalarini ta'minlaydi. Avtomatlashtirilgan eslatmalar, bildirishnomalar va topshiriqlarni kuzatish xususiyatlari advokatlarga sud muddatlari, tinglovlar va arizalar bilan tartibli va jadval bo'yicha qolishga yordam beradi. Bundan tashqari, elektron hujjatlar audioyozuvlar, videolar va fotosuratlar kabi multimedia elementlarini birlashtirishni qo'llab-quvvatlaydi, sud dalillarni taqdim etish va tahlil qilishni yaxshilaydi. Elektron hujjatlar huquqiy axborot va sud jarayoniga ochiq kirishni ta'minlash orqali jinoyat ishlari bo'yicha oshkoralik va javobgarlikni oshirishga xizmat qilmoqda. Onlayn sud portallari, elektron hujjatlarni topshirish tizimlari va virtual sud zallari jamoatchilikka ish hujjatlari, sud qarorlari va sud majlislari jadvallaridan foydalanish imkonini beradi, bu esa odil sudlovni amalga oshirishda shaffoflikni ta'minlaydi. Haqiqiy vaqtda yangilanishlar va elektron xabarnomalar manfaatdor tomonlarni ishlarning rivojlanishi va qarorlar haqida xabardor qiladi, huquqiy jarayonlarda javobgarlikni ta'minlaydi.[4]

Bundan tashqari, sud hujjatlari va stenogrammalarini raqamli arxivlash kelgusida ma'lumot olish va ko'rib chiqish uchun jinoiy ish yuritishning to'liq va aniq yozuvini saqlab qoladi. Elektron hujjatlardan foydalanish jinoiy ishlarda ko'plab afzalliklarni taqdim etishi bilan birga, hal qilinishi kerak bo'lgan muammolar va mulohazalarni ham keltirib chiqaradi. Ma'lumotlarning maxfiyligi, kiberxavfsizlik, elektron kashfiyotlar, raqamli formatlarning mosligi va yuridik mutaxassislar uchun tegishli tayyorgarlik va texnik yordamga muhtojlik bilan bog'liq muammolar paydo bo'lishi mumkin. Huquqiy tizimlar uchun elektron hujjatlarni samarali boshqarish va jinoiy ishlarda ulardan foydalanish bilan bog'liq potentsial xavflarni yumshatish uchun mustahkam siyosat, protseduralar va infratuzilmani amalga oshirish juda muhimdir.[5]

Jinoyat ishlarida elektron hujjatlardan foydalanish sud jarayonining samaradorligi, shaffofligi va samaradorligini oshiradigan ko'plab afzalliklarni beradi. Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanishning asosiy afzalliklari qatoriga quyidagilar kiradi:

Elektron hujjatlarga raqamli ravishda kirish va almashish mumkin, bu sudyalari, advokatlar, huquqni muhofaza qilish organlari va sud xodimlari kabi manfaatdor tomonlarga ma'lumotlarni tez va qulay tarzda olish va ko'rib chiqish imkonini beradi. Ushbu qulaylik jinoiy ishda ishtirok etayotgan tegishli tomonlar o'rtasida hamkorlik, aloqa va ma'lumot almashishni osonlashtiradi. Elektron hujjatlar qo'lda ish yuritish, chop etish va jismoniy saqlashga bo'lgan ehtiyojni yo'qotib, hujjatlarni boshqarish jarayonlarini soddalashtiradi. Raqamli hujjatlarni osongina tartibga solish, qidirish va indekslash mumkin, bu aniq ma'lumot yoki dalillarni topish uchun vaqt va kuchni kamaytiradi. Bu samaradorlik jinoyat protsessida ishni tayyorlash, ko'rib chiqish va qaror qabul qilishni tezlashtiradi.

Jinoiy ishlar bo'yicha elektron hujjatlarga o'tish qog'oz, chop etish, saqlash va ma'muriy xarajatlar bilan bog'liq xarajatlarni tejashga olib kelishi mumkin. Hujjatlarni raqamlashtirish va elektron hujjat aylanish tizimlarini joriy etish orqali huquqiy tizimlar operatsion xarajatlarni kamaytirishi, resurslarni taqsimlashni yaxshilashi va ish jarayoni samaradorligini optimallashtirishi mumkin. Elektron hujjatlar ma'lumotlarning yaxlitligini ta'minlash hamda ruxsatsiz buzib kirish yoki o'zgartirishlar oldini olish uchun shifrlash, raqamli imzolar va kirishni boshqarish vositalari bilan himoyalaniishi mumkin. Elektron hujjatlarni oson qidirish va izlash uchun indekslash, yorliqlash va toifalarga bo'lish mumkin, bu esa foydalanuvchilarga aniq ma'lumot yoki dalillarni samarali tarzda topish imkonini beradi. Kengaytirilgan qidiruv funksiyalari va metadata teglari tegishli hujjatlarga tezkor kirish imkonini beradi va hujjatlarni qo'lda qidirishga sarflangan vaqtni kamaytiradi. Elektron hujjatlarga internetga ulangan istalgan joydan masofadan turib kirish mumkin, bu esa yuridik mutaxassislariga turli qurilmalardan moslashuvchan va xavfsiz ishlash imkonini beradi.[1]

Jinoiy ishlarda elektron hujjatlarning afzalliklaridan foydalangan holda, huquqiy tizimlar jinoiy sudlov jarayoni davomida operatsion samaradorlikni, ma'lumotlar xavfsizligini, hamkorlikni va axborotni boshqarishni oshirishi mumkin. Raqamli transformatsiyani qo'llash va elektron hujjat aylanishi bo'yicha yechimlarni qabul qilish jinoiy protsessda ishtirok etayotgan manfaatdor tomonlar uchun katta foyda keltirishi va pirovardida huquqiy tizimning umumiy samaradorligi va shaffofligini oshirishi mumkin. Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanish ko'plab afzalliklarni taqdim etadi, ammo u raqamli ma'lumotlarning samarali va xavfsiz ishlashini ta'minlash uchun huquqiy tizimlar hal qilishi kerak bo'lgan muammolar va qiyinchiliklarni ham keltirib chiqaradi.

Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanishda yuzaga kelishi mumkin bo'lgan ba'zi qiyinchiliklarga quyidagilar kiradi:

Elektron hujjatlar ruxsatsiz kirish, xakerlik yoki ma'lumotlar buzilishidan himoyalaniishi kerak bo'lgan nozik va maxfiy ma'lumotlarni o'z ichiga olishi mumkin. Ma'lumotlar maxfiyligini ta'minlash va elektron hujjatlarni himoya qilish uchun mustahkam xavfsizlik choralari qo'llash maxfiylikning mumkin bo'lgan buzilishining oldini olish uchun juda muhimdir. Elektron hujjatlar bilan bog'liq jinoiy ishlar zararli dasturlar, fishing hujumlari, to'lov dasturlari va ma'lumotlarni o'g'irlash kabi kiberxavfsizlik tahdidlariga moyil. Huquqiy tizimlar kiberhujumlar va ma'lumotlar yo'qolishi xavfini kamaytirish uchun kiberxavfsizlik protokollari, shifrlash texnikasi va xavfsiz saqlash yechimlarini joriy qilishi kerak. Turli elektron platformalar va tizimlar o'rtasida uzluksiz integratsiya va aloqani ta'minlash ma'lumotlarning parchalanishi va aloqa buzilishining oldini olish uchun muhim ahamiyatga ega. Texnik nosozliklar, dasturiy ta'minotdagi nosozliklar, tizimdagi nosozliklar va apparatdagi nosozliklar jinoiy ishlar bo'yicha elektron hujjatlardan foydalanish imkoniyati va ishonchliligini buzishi mumkin. Huquqiy tizimlar texnik muammolarni zudlik bilan hal qilish va hal qilish uchun favqulodda vaziyatlar rejalari, zaxira tartib-qoidalari va texnik yordamga ega bo'lishi kerak.[2]

Yuridik mutaxassislar, jumladan, sudyalalar, advokatlar, sud xodimlari va huquqni muhofaza qilish organlari xodimlari jinoyat ishlarida elektron hujjatlar va raqamli texnologiyalardan foydalanish bo'yicha o'qitish va o'qitishni talab qilishi mumkin. Manfaatdor tomonlarning elektron hujjat aylanishi tizimlari va vositalaridan foydalanish bo'yicha malakali bo'lishini ta'minlash samarali joriy etish va qabul qilish uchun muhim ahamiyatga ega. Elektron dalillar uchun hibsga olishning xavfsiz zanjirini saqlash sudda raqamli ma'lumotlarning haqiqiyliigi va

qabul qilinishini aniqlash uchun juda muhimdir. Butun sud jarayoni davomida elektron hujjatlarning yaxlitligi va ishonchliligini ta'minlash uchun tegishli hujjatlarni rasmiylashtirish, nazorat qilish va saqlash zanjirini tekshirish kerak. Jinoiy ishlarda elektron hujjatlardan foydalanish bilan bog'liq ushbu qiyinchilik va muammolarni bartaraf etish ma'lumotlar xavfsizligini, kiberxavfsizlik choralari, o'qitish va ta'limni, texnik yordamni, o'zaro hamkorlik standartlarini hamda qonunchilik va me'yoriy-huquqiy bazaga rioya qilishni o'z ichiga olgan kompleks yondashuvni talab qiladi. Huquqiy tizimlar ushbu muammolarni faol hal qilish orqali elektron hujjatlarning afzalliklaridan foydalanishi mumkin, shu bilan birga potentsial xavflarni kamaytiradi va jinoiy protsessda raqamli ma'lumotlarning yaxlitligi va ishonchliligini ta'minlaydi.[3]

Xulosa:

Xulosa o'rnida aytish mumkinki, jinoyat ishlari bo'yicha elektron hujjatlarning integratsiyalashuvi zamonaviy huquqiy amaliyotda sezilarli yutuq bo'lib, odil sudlovni amalga oshirishda samaradorlik, oshkoralik va ochiqlikni amalga oshirmoqdalar. Hujjatlarni boshqarish bo'yicha raqamli texnologiyalardan foydalanish va innovatsion yechimlarni qo'llash orqali advokatlar murakkab jinoiy sud jarayonlarini yanada samarali boshqarishi, qonun ustuvorligini ta'minlashi va barcha ishtirokchilar uchun adolatli va xolis natijalarni ta'minlashi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1.Kriminalistika taktikasi: darslik / T.M.Mamatkulov, Sh.T.Djimanov, U.T.Turgunov va boshq. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2013. - 200 b.; [1]

2. *Jinoyatlarni tergov kilishning metodikasi: O'quv qo'llanma/ R.R.Shakurov, Sh.T.Djumanov, N.Toshtemirov, D.R.Turaeva, O.D.Allanazov. -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2013.-200 b.; [2]*

3.*Kriminalistika: Darslik T.B. Mamatkulov, Sh.R.Astanov va boshq. - -T.: O'zbekiston Respublikasi IIV Akademiyasi, 2015.-457 b.; [3]*

4. *Rustambev M.X., Norboev A. Kriminalistika (sxemalar). O'quv qo'llanma. - T.: TDYuI, 2002. -62 b. [4]*

5.*Kriminalistika. Darslik 1-jild. -T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018. 447 b.; Zakurlaev A.K., Maxmudov K.O; [5]*

6.*Kriminalistika. Darslik 2-jild. -T.: O'zbekiston Respublikasi Milliy gvardiyasi Harbiy-texnik instituti, 2018.-36[6]*